

РОЛЬ ДОРАДЧОЇ СЛУЖБИ В РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ТА РИНКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА СЕЛІ

***ОРЕЛ В.М., Д.Е.Н., ДОЦЕНТ,
СМІГУНОВА О.В., СТАРШИЙ ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА***

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес агропромислової інтеграції України та країн Європейського Союзу неможливий без належного рівня розвитку сільських територій. Так, високий рівень безробіття, низький рівень доходів селян та соціальної захищеності, недоступні для малого і середнього бізнесу кредитні ресурси, а також зниження інвестиційної привабливості є вагомими проблемами майже кожного села. Сьогодні звичайному товаровиробнику складно орієнтуватись у системі директив та регламентів Європейського Союзу з питань регулювання ринку аграрної продукції, у зв'язку з чим виникає нагальна необхідність термінового проведення дорадницької роботи на селі щодо особливостей митного і санітарного оформлення, сертифікації та контролю якості сільськогосподарської продукції тощо

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у обґрунтування соціально-економічної сутності дорадчих послуг, інформаційного і наукового забезпечення дорадництва зробили багато науковців, зокрема О.Д. Гудзинський, П.Т. Саблук, О.Ю. Лупенко, Р.Я. Корінець, А.О. Мармуля, М.Ф. Кропивка, та ін.

Формулювання цілей статті. Ціллю статті є дослідження стану вітчизняної системи сільськогосподарського дорадництва, що склалася на сьогодні та визначення ролі дорадчої служби в розвитку сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське населення України становить більше 14 млн. чол., більшість з яких активно працює в підсобних господарствах та на присадибних ділянках. Тут виробляються значні обсяги сільськогосподарської продукції (особливо тваринницької), однак технологічна якість такої продукції є дуже низькою. Селянин стикається з рядом проблем: з недоступністю сучасних технологій, відсутністю знань і навичок роботи в ринкових умовах, низькою інформованістю про аграрну

політику держави, зневірою в колективні відносини та небажанням згуртуватися для сумісного виробництва. Крім того, соціальна інфраструктура сільських територій на сьогодні є фактично зруйнованою і потребує негайних заходів щодо її відновлення.

Сільськогосподарське дорадництво у всьому світі покликане сприяти вирішенню існуючих проблем виробників-аграріїв та сільських територій взагалі.

На сільські території покладено виконання низки функцій, які визначаються передусім у можливості формування малого підприємництва на селі (економічна функція), вирішення суспільних і соціальних проблем, можливість одержати додаткові економічні вигоди від туристичної діяльності і створення рекреаційних зон, необхідність забезпечення захисту довкілля, а також створення сприятливих умов для покращання демографічної ситуації на селі [6]. Охоплюючи природний, виробничий та трудовий потенціал, вони мають неабияке значення для вітчизняної національної економіки. Проблеми, з якими вони стикаються сьогодні, пов'язані з високим рівнем безробіття, слабким розвитком соціально-економічної інфраструктури села, низькою інвестиційною привабливістю, майже повною відсутністю фінансової підтримки з боку держави як господарюючих суб'єктів, так і сільського населення тощо [4]. В умовах розбудови ринкової економіки та демократизації суспільних відносин значення дорадництва втілює загальноекономічні функції щодо розвитку сільських територій, вирішення соціальних та екологічних проблем [9].

Система дорадчих служб в Україні тільки-но набуває свого становлення. Суб'єктами сільськогосподарської дорадчої діяльності є дорадники, експерти-дорадники, дорадчі служби.

Сільськогосподарська дорадча служба – це юридична особа незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, структурний підрозділ аграрного навчального закладу, науково-дослідної установи, які внесені до Реєстру дорадчих служб, здійснюють дорадчу діяльність, у складі яких працює не менше трьох дорадників, які пройшли реєстрацію відповідно до законодавства і внесені до Реєстру дорадників [3]. На сьогодні в Україні діє більше 30 дорадчих служб.

Відповідно до ст. 1 Закону «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» (2004 р.) сільськогосподарська дорадча діяльність – сукупність дій та заходів, спрямованих на задоволення потреб особистих селянських та фермерських господарств, господарських

товариств, інших сільськогосподарських підприємств усіх форм власності і господарювання, а також сільського населення у підвищенні рівня знань та вдосконаленні практичних навичок прибуткового ведення господарства [8].

Основними завданнями дорадчої діяльності, згідно законодавству, є: підвищення освітнього рівня суб'єктів господарювання на селі, надання їм дорадчих послуг з питань економіки, технологій, управління, маркетингу, обліку, податків, права, екології тощо; надання дорадчих послуг органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування з питань підготовки та реалізації планів соціально-економічного розвитку, формування громадянського суспільства; поширення та впровадження у виробництво сучасних технологій, новітніх досягнень науки і техніки; сприяння розвитку несільськогосподарського підприємництва в сільській місцевості, зайнятості сільського населення тощо; ініціативна робота з сільською молоддю тощо [8].

В країнах Європейського Союзу важливість функціонування системи сільськогосподарського дорадництва знайшла відображення у правових актах країн – членів цієї організації, а також у правових актах об'єднання. Так, зафіксована норма про те, що держави – члени Європейського Союзу повинні мати систему консультування фермерів (тобто систему дорадництва) з земельних питань та з питань управління фермами, управління якою здійснюється одним або кількома призначеними органами або приватними організаціями. А сама система консультування фермерів повинна відповідати національним вимогам ведення сільського господарювання країни [5].

Міністерство аграрної політики та продовольства України розглядає дорадчі служби як один із найбільш важливих інструментів підтримки та розвитку аграрного сектору, підвищення ефективності та прибутковості аграрного виробництва, підвищення рівня життя на селі та зменшення соціальної напруги.

Що стосується функцій дорадчих структур, то їх виділяють в залежності від видів дорадчої діяльності (інформаційна, консультаційна, науково-практичної підтримки розвитку аграрної сфери та сільських територій); від її напрямів (дорадництво у виробництві, у сфері маркетингу, фінансування, кредитування, страхування, оподаткування, при формуванні стратегій розвитку галузі та окремих суб'єктів господарювання, моніторингу ринку та конкурентного середовища господарювання, менеджменту); від галузей, де вона здійснюється (у тваринництві, рослинництві,

насіниці, племінній справі, селекції, у галузях переробки, реалізації і збуту продукції, логістиці, інших галузях інфраструктури АПК); в залежності від груп користувачів.

Головна мета реформування соціальної інфраструктури – збереження й забезпечення ефективного функціонування і подальшого розвитку сфери послуг у сільській місцевості для задоволення потреб населення у соціально-культурних, житлово-комунальних та побутових послугах.

Найбільш ефективним є досвід створення сільського комунального підприємства, сільського обслуговуючого кооперативу, сільського сервісного центру, взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями та приватними підприємцями.

Згідно з чинним законодавством сільська рада не може займатися господарською діяльністю, проте для вирішення питання експлуатації найбільш важливих соціальних об'єктів – систем водопостачання, тепlopостачання, каналізації, вивезення сміття тощо вона може створювати свої комунальні підприємства.

Необхідними умовами розвитку сільських територій в Україні є: – створення сприятливих умов для формування стабільної економіки сільської родини; – перекваліфікація селян, за умови спеціальних програм, через скорочення осіб, що задіяні в сільському господарстві; – підвищення рівня суспільної інфраструктури; – формування справжньої, міцної територіальної громади; селяни мають бути рушійною силою у розбудові сільської місцевості; – важливість підтримки з боку районних і обласних структур; – пошук джерел фінансування, а також залучення власних коштів.

Висновки. Створення сільськогосподарських дорадчих служб в Україні має велике значення не лише для підвищення ефективності сільського господарства, усього агропромислового комплексу в цілому, але й для вирішення багатьох соціально-економічних проблем розвитку сучасного села. Але пов'язана із цим діяльність не повинна перетворитися в кампанію по досягненню в декількох регіонах країни демонстраційного ефекту, пов'язаного з використанням додаткового фінансування, комп'ютерної техніки та технологій, створенням структур, спрямованих на рішення, у першу чергу, виробничих, а не комплексних питань розвитку сільських територій.

Література.

1. Бородіна О.М. Дорадництво як основа розвитку підприємництва у сільському господарстві / О.М. Бородіна; за ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. – К. : ІАЕ, 2001. – С. 808-810.
2. Зильберман М. Консалтинг. Методы и технологии / М. Зильберман; пер. с англ. – СПб. : Питер, 2006 – 432 с.
3. Коваленко Т. До питання сільськогосподарської дорадчої діяльності [Електронний ресурс] / Т. Коваленко. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/u-pravovomu-poli/1960-do-pytannia-silskogospodarskoi-doradchoi-diiialnosti.html>
4. Корабахіна А.Ю. Роль сільськогосподарського дорадництва в розвитку сільських територій Миколаївської області / А.Ю. Корабахіна // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – С. 720-723.
5. Корінець Р.Я. Сільськогосподарське дорадництво України: проблеми, стратегія та шляхи розвитку / Р.Я. Корінець // Сільськогосподарське дорадництво: проблеми, стратегія та шляхи розвитку: Матеріали науково-практичної конференції. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2013. – 152 с.
6. Лисенко Л.В. Розвиток сільського господарства і сільських територій в Польщі – досвід для України / Л.В. Лисенко. // Державне будівництво. – 2008. – № 2. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_2_70.
7. Мармуть Л.О. Організація та ефективність здійснення дорадчої діяльності. / Л.О. Мармуть // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2013. – Вип. 181 (2). – С. 230-236.
8. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» від 17.06.2004 р. № 1807-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1807-15>.
9. Чекас Н.Л. Організація та розвиток дорадчої діяльності в аграрній сфері економіки: автореф. дис. ... канд. екон. Наук : 08.00.03 / Н.Л. Чекас ; Миколаїв. держ. аграр. ун-т. – Миколаїв, 2011. – 20 с.

References.

1. Borodina O.M. (2001). *Doradnytstvo yak osnova rozvytku pidpryiemnytstva u silskomu hospodarstvi* [Extension as a basis for the development of entrepreneurship in agriculture]. P.T. Sabluk, V.Ya. Ambrosov, G.E. Maznev (Eds.). Kyiv: IAE, pp. 808-810 [in Ukrainian].
2. Zil'berman M. (2006). *Konsulting. Metody i tekhnologii* [The Consultant's Toolkit]. (Trans.). Saint Petersburg: Piter Publ, p. 432 [in Russian].
3. Kovalenko T. (n.d.). Do pytannya sil'skohospodars'koyi doradchoyi diyal'nosti [To the question of agricultural Advisory activities]. *www.agro-business.com.ua*. Retrieved from <http://www.agro-business.com.ua/u-pravovomu-poli/1960-do-pytannia-silskogospodarskoii-doradchoii-diialnosti.html> [in Ukrainian].
4. Korabakhina A.Yu. (2015). Rol silskohospodarskoho doradnytstva v rozvytku silskykh terytorii Mykolaivskoi oblasti [The role of agricultural extension services in rural development of Mykolaiv region]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national economic problems*, pp. 720-723 [in Ukrainian].
5. Korinets R.Ia. (2013). Silskohospodarske doradnytstvo Ukrainy: problemy, stratehiia ta shliakhy rozvytku [The agricultural advisor of Ukraine: problems, strategy and ways of development]. The agricultural advisor: problems, strategy and ways of development: *Materialy naukovopraktychnoi konferentsii – Materials of scientific-practical conference*, p. 152, Kyiv: NNTs «IAE» [in Ukrainian].
6. Lysenko L.V. (2008). Rozvytok silskoho hospodarstva i silskykh terytorii v Polshchi – dosvid dlia Ukrainy [The development of agriculture and rural areas in Poland – Experience for Ukraine]. *Derzhavne budivnytstvo – State building*, No 2 Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_2_70 [in Ukrainian].
7. Marmul L.O. (2013). Orhanizatsiia ta efektyvnist zdiisnennia doradchoi diialnosti [The organization and effectiveness of consultation activities]. *Naukovyi visnyk Natsionalnogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Ser.: Ekonomika, abramnyi menedzhment, biznes – Scientific Bulletin of National University of life and environmental Sciences of Ukraine. Series: Economics, agricultural management, business*, issue 181(2), pp. 230-236 [in Ukrainian].
8. Pro silskohospodarsku doradchu diialnist [On agricultural Advisory activities]. (2004, 17 June). *zakon4.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1807-15> [in Ukrainian].

9. Chekas N.L. (2011). Orhanizatsiia ta rozvytok doradchoi diialnosti v ahrahnii sferi ekonomiky [Organization and development advisory activity in the agricultural sector of the economy]. *Abstract of dissertation of candidate of economic Sciences*. Mykolayiv, p. 20 [in Ukrainian].

Анотація.

Орел В.М., Смігунова О.В. Роль дорадчої служби в розвитку сільських територій та ринкової інфраструктури на селі.

У статті йдеться про вагому роль сільськогосподарського дорадництва у розвитку сільських територій в умовах європейської інтеграції. На сільські території покладено виконання низки важливих функцій щодо покращення власного благоустрою та рівня життя сільського населення, а створення сільськогосподарських дорадчих служб має сприяти як підвищенню ефективності сільського господарства, усього агропромислового комплексу в цілому, так і вирішенню соціально-економічних проблем розвитку сучасного села.

Ключові слова: дорадництво, сільськогосподарська дорадча служба, сільські території, інфраструктура.

Аннотация.

Орел В.М., Смигунова Е.В. Роль консультационной службы в развитии сельских территорий и рыночной инфраструктуры в сельской местности.

В статье речь идет о весомой роли сельскохозяйственного консультирования в развитии сельских территорий в условиях европейской интеграции. На сельские территории возложено выполнение ряда важных функций по улучшению собственного благоустройства и уровня жизни сельского населения, а создание сельскохозяйственных консультативных служб должно способствовать как повышению эффективности сельского хозяйства, всего агропромышленного комплекса в целом, так и решению социально-экономических проблем развития современного села.

Ключевые слова: консультативная деятельность, сельскохозяйственная консультативная служба, сельские территории, инфраструктура.

Abstract.

Orel V.M., Smigunova O.V. The role of the advisory service to rural development and market infrastructure in rural areas.

The article refers to the important role of agricultural extension in rural development in terms of European integration. In rural areas charged with a number of important functions to improve their own welfare and living standards of the rural population, and creating agricultural advisory services should contribute to a more efficient agriculture, all agriculture in general, and solving socio-economic problems of the modern village.

Key words: counseling, agricultural advisory services, rural development, infrastructure.